

о негласных сотрудников, стоящих на связи в оперативных подразделениях ОВД и исключенных из агентурной сети в связи с привлечением к уголовной ответственности за совершение преступлений и направленных для отбывания наказания в учреждение;

об активных участниках организованных преступных сообществ, в том числе причастных к совершению, так называемых, заказных преступлений.

Правильно организован обмен информацией между оперативными подразделениями ОВД и ППСУ является важным и во многих случаях необходимым условием эффективного решения задач, стоящих перед ними. Недостаточное внимание к данному вопросу, как показывает практика, приводит к тому, что уже добытая и довольно ценная оперативная информация остается без надлежащей реализации, что, в конечном итоге, ущербно сказывается на общей цели борьбы с преступностью.

Кумановський М. В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри кримінального права і

процесу Національно-наукового Юридичного інституту Національного авіаційного університету

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СЛІДЧИХ ІЗОЛЯТОРІВ

Відбування покарання, призначеного вищим судом, зумовлює комплекс обмежень, у тому числі конституційних прав і свобод засудженої особи. Створення належних умов для засуджених, які відбувають покарання, у тому числі строкові покарання у закладах пенітенціарної системи України, є важливим завданням держави.

Правильна організація системи установ виконання покарань є запорукою дотримання принципів законності, справедливості, гуманізму, демократизму, рівності засуджених перед законом, поваги до прав і свобод людини при виконанні і відбуванні покарання.

Проектом Закону «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо адаптації правового статусу засудженого до європейських стандартів» були внесені зміни до Кримінально-виконавчого кодексу і зрівняли у правовому статусі слідчі ізолятори і установи виконання покарань. Тому досить актуальним є питання правового статусу слідчих ізоляторів та доцільність такої законодавчої новації.

Пропозиція щодо визнання слідчих ізоляторів установами виконання покарань (частина 2 статті 11 КВК) викликає суттєві зауваження. Зокрема, у термінологічному сполученні «установи виконання покарань» йде мова про виконання покарань, визначених у вироку суду. Тобто, включивши слідчий ізолятор у перелік установ виконання покарань, законодавець таким чином регламентує, що призначення слідчого ізолятора є місцем виконання певного виду покарання.

Побудова системи органів та установ виконання покарань безпосередньо залежить від тих видів покарання, які передбачені статтею 51 Кримінального кодексу України (штраф; позбавлення військового, спеціального звання, рангу,

чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; військові обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі). Виконанням кожного з вказаних видів покарання займається певний орган (установа) держави, сукупність яких складає кримінально-виконавчу систему. Зокрема, кримінально-виконавча інспекція виконує покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт (статті 13 КВК), арештні дома – покарання у виді арешту (стаття 15 КВК), виправні центри – у виді обмеження волі (стаття 16 КВК), виправні колонії – у виді позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі (стаття 18 КВК), виховні колонії – у виді позбавлення волі на певний строк стосовно неповнолітніх засуджених (стаття 19 КВК). Крім того виконання покарань у виді штрафу та конфіскації майна здійснює Державна виконавча служба (стаття 12 КВК), яка не є органом або установою виконання покарань. Також окремо законодавець виділяє військові частини, гауптвахти та дисциплінарні батальйони, які здійснюють виконання кримінальних покарань щодо засуджених військовослужбовців (статті 14, 17 КВК).

Що ж стосується слідчих ізоляторів, то основним їх завданням, як місця попереднього ув'язнення, є виконання запобіжного заходу в виді тримання під вартою в межах досудового кримінального провадження. Для особи, щодо якої застосовується такий запобіжний захід, він мало чим відрізняється від позбавлення волі. Однак з точки зору функціонування відповідної установи слідчі ізолятори призначені не для відбування у них покарання, а для виконання відповідного запобіжного заходу, а їх режим має бути організований таким чином, щоб особи, які утримуються в них, найбільш зручним чином могли доставлятися для вчинення слідчих дій і, з іншого боку, мали змогу спілкуватися зі своїми захисниками. З огляду на ці особливості їх функціонування, а також на те, що переважна більшість осіб, які знаходяться у них, ще не відбувають покарання, слідчі ізолятори не зовсім доречно відносити до установ виконання покарань.

Враховуючи те, що на такий крок законодавець пішов з метою адаптації національного українського законодавства до законодавства Європейського союзу, все ж таки внесення подібних змін у кримінально-виконавче законодавство потрібно робити виважніше. На нашу думку, внесення таких суттєвих змін у національне кримінально-виконавче законодавство потребує розробки та попереднього схвалення концепції адаптації законодавства України до європейського законодавства. Таким чином, віднесення слідчих ізоляторів до системи установ виконання покарань можливе лише після схвалення на науковому рівні цієї концепції, вироблення механізмів впровадження її до всіх інститутів кримінально-виконавчого права.

Подібна практика заготовлення свідчить про наявність ще однієї актуальної проблеми у процесі українського законотворення, а саме у взаємодійності між суб'єктами права законодавчих ініціатив (Президент України, народні депутати України та Кабінет Міністрів України), практиками (суб'єктами виконання положень законодавства у тій чи іншій сфері суспільних

відносин) та науковцями (фахівцями у тій чи іншій галузі права). На фоні масштабного реформування законодавства України, його адаптації та подальшої інтеграції в законодавство Європейського союзу, в тому числі кримінально-виконавчого законодавства, вкрай необхідна тісна співпраця вище згаданих суб'єктів законотворчого процесу.

*Лавоенко І. І.,
кандидат юридичних наук, старший
науковий співробітник, доцент,
доцент кафедри кримінального права,
процесу та криміналістики АПСВТ*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ БОРотьБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ЗАСОБАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Кожний факт кримінально забороненої поведінки закон сполучує з юридичними наслідками, що за своєю суттю полягають у спричиненні винної особі передбачених законом обмежень прав і свобод внаслідок кари санкціонованої судом від ім'я держави. Під цими обмеженнями слід розуміти окреслені нормами Кримінально-виконавчого закону примусові заходи, які у психологічному сенсі викликають негативні переживання злочинця. Кінцевою метою переживань засудженої особи передбачається її виправлення, тобто готовність до правослухняної поведінки під час відбуття покарання та у майбутньому.

Історія права свідчить про досить різні акценти щодо розуміння сутності кримінального покарання. Так, за кримінальні злочинця у стародавні часи наголос кари робився на фізичній відплаті в якості тілесних покарань аж до смерті під тортурями до яких людство було дуже винахідливо, від розп'яття до залиття горла розплавленим металом (у російськомовному варіанті «Уголовное право» є похідним від найтяжчого покарання «головничества» або у перекладі «відповідати головою»), що є за змістом аналогом смертної кари).

На позбавленні матеріальних прав – відповідальність майновими благами на користь потерпілого та держави (передусім держави).

На моральні страждання – від анафеми до публічного шельмування, з позбавленням чи обмеженням соціальних прав.

Загалом, наведені підходи відображають історично (особливо у певні періоди) сформовані відносини між особою та державою та домінуючі у розумінні змісту «*ius ripiendi*» – права покарання, політиці загальної та спеціальної превенції.

Зрозуміло, що дискусія стосовно каральної сутності кримінального покарання є недоречною, адже саме державі її громадяни делегують право на визначення засад збереження (підтримання) соціального порядку, формуючи узгоджену систему взаємовідносин «влада – соціум – особа», порушення гармонії підтримання правопорядку у його сутності та формалізованому змісті передбачає покарання. Проте, чи є кара у якості відплати за злочин (І. Кант), як заперечення злочину (Ф. Гетель), дієвою основою протидії злочинності, боротьби з рецидивом злочину.

Виходячи зі змісту ст. 50 КК України, можна зробити висновок що у вітчизняній правовій доктрині кара як мета покарання залишається визначальною, адже «Покарання має на меті не тільки кару...». Сучасні методи виправлення злочинців, зокрема, пробация, електронний моніторинг осіб до яких застосовуються кримінальні покарання не торемного типу та інші гуманістично-орієнтовані технології реалізації кримінальних санкцій, у кінцевому результаті не забезпечують зниження ризику рецидиву.

Як науковці, так і переважна кількість громадян погоджується, що поняття «Держава» є співзвучною поняттю «Правопорядок», однак піддруктя наказової політики держави та її реалізації має багатовимірний правовий та організаційний аспекти, в спектрі, від визначення каральної сутності її повноважень до організації заходів спрямованих на забезпечення збереження та відтворення загальнолюдських цінностей – моральної основи існування людської спільноти як такої.

Мірою ефективності контролю та стримування від ім'я держави передусім є ефективність керування ентропійними соціальними процесами, окремим, але дуже суттєвим показником стану яких є стан злочинності, у тому числі, загально кримінальної, з одного боку, а, з іншого – практика втілення «*ius ripiendi*» реалізована у політиці криміналізації, як інструменту загальної превенції.

В усі часи реалізація права на покарання так чи інакше служила на користь державі. Однак, історичний досвід, дозволяє констатувати, що посилення державного карального впливу на девіантів, як правило не призводить до бажаного результату, або має нетривалий ефект. Практика свідчить, що законодавча, правоохоронна та пенітенціарна система повинні переорієнтуватися і домінувати «влада – соціум – особа» на систему «особа – соціум – влада» визначаючи правові та процесуальні основи, в першу чергу, спрямовані на соціалізацію особистості, що потрапила у місця позбавлення волі, а також адаптації в умовах реалізації інших видів кримінальних покарань.

На нашу думку, саме цим завданням повинні бути присвячені майбутні законодавчі новели, бо винаходи у кримінальних санкціях мінливі, як і історично-мілліві умови що їх детермінували. Їх зміст не повинен носити репресивно-вимогливого та декларативний характер на кшталт Ст. 6 КВК України, в змісті якої основними засобами виправлення і ресоціалізації засуджених є встановлений порядок виконання та відбування покарання (режим), суцільно корисна праця, соціально-виховна робота, загальноосвітнє і професійно-технічне навчання, громадський вплив.

Кримінальне покарання як і порядок його виконання не повинно бути штучним прийомом маніпулювання, як на рівні загальної, так і спеціальної превенції. Головним завданням є прямий та непрямої вплив у формуванні належного та неналежного у поведінці. Як правило, прямий примус, розглядається як «фундамент» виправлення злочинця. Але це не зовсім вірно, адже примус, зокрема, застосування, або загроза застосування окремих норм режиму відбуття покарання є «неправдою» у світогляді засудженого. Мета законотворчяної поведінки не досягається самим фактом покарання. Його зміст повинен відповідати психологічній складовій усвідомлення особою вчинку, його суспільного значення та суспільного несприйняття.

«*Ius ripiendi*» у своїй основі повинно мати, поряд з правовим піддруктям моральне обдруктування. Підкоренням можливо «виправити», але не перевиговувати. На нашу думку, у чинному кримінальному законодавстві